

Interview. »Polen af i dag er Hitlers drøm levendegjort, hvis man skal sige det lidt groft: Det mest ulideligt homogene samfund, man kan forestille sig.« Slawomir Sierakowski om et rodløst land, der hverken tror på traditionen eller fremskridtet, om Lady Gaga-iseringen af et umodent demokrati og om, hvorfor Polen mangler sine jøder.

Polen i post-politikken tid

AF OLE NYENG

Han præsenteres som en af »den yngre generations fremmeste polske venstre-intellektuelle«, og hans cv giver alvorlig åndenød: En ph.d. i sociologi med ophold på Harvard og Princeton bag sig, leder af Polens største uafhængige tænketank The Brave New World, leder af Kritisk Universitet, der arrangerer seminarer med folk som Zygmunt Bauman, Timothy Garton Ash og Chantal Mouffe, leder af Stanislaw Brzozowski Association, der driver seks større og 25 mindre kulturcentre i Polen, Ukraine og Rusland, chefredaktør for netavisen Krytyka Polityczna, har udgivet over 400 artikler om polsk og europæisk politik og kultur. Og så er han 32 år.

Slawomir Sierakowski var i Danmark forleden for at deltage i præsentationen af den polsk-israelske filmtrilogi om Bevægelsen for Polsk-Jødisk Renæssance, der vises netop nu på Louisiana (og er omtalt i sidste uges WA). Sierakowski spiller hovedrollen – ja, skuespiller er han så også. Det er ham, der som leder af denne fiktive bevægelse holder en brandtale på det nu nedlagte nationalstadion i Warszawa, hvori han opfordrer de 3,3 millioner jøder, Polen mistede under Anden Verdenskrig, til at komme tilbage.

Mest for polakkernes egen skyld: »For med kun ét sprog kan vi ikke tale, med kun én religion kan vi ikke lytte, med kun én farve kan vi ikke se, med kun én kultur kan vi ikke føle, og uden jer kan vi end ikke huske,« som det gælder ud over det næsten tomme nationalstadion.

Alt sammen fiktion og ude i hampen, naturligvis, for langt hovedparten af de polske jøder er ganske ude af stand til at returnere. Men hvad betyder det, når man siger, at Polen savner sine jøder?

For det første er der et næsten håndgribeligt savn, mener Sierakowski:

»Det er altså en mærkelig fornemmelse at bo i en by som Warszawa og vide, at i din by boede der indtil for relativt nylig 3-400.000 mennesker med en helt anden kultur, sprog, vaner, historie – og du kan ikke se nogen som helst spor af dem, intet er tilbage af dem fra dengang. Det er meget, meget underligt. Du

hvis man skal sige det lidt groft: Det mest ulideligt homogene samfund, man kan forestille sig. Næsten 100 procent af befolkningen har samme religion, samme race, samme kultur, vi taler samme sprog, ser ens ud. Der er ingen 'the other'. Når man så ser på globaliseringen, på den europæiske integration, på alle disse processer, der er i gang, så gør denne homogenitet det ikke let for polakkerne at tilpasse sig, når man ikke er vant til at omgås og forholde sig til andre. Det er invaliderende for os, når det gælder om at blive en del af tidens vigtigste globale fænomener. Vi forstår ikke, at det at træde ind i Europa også indebærer en accept af europæiske kulturelle standarder som tolerance og åbenhed over for det anderledes, andre folk, andre kulturer, andre seksuelle former, andre måder at leve på.

Og vores opfattelse af, hvad det er at være en nation, er fortsat præget af eksklusivitet. Hvis der virkelig kom 3,3 millioner jøder til Polen under de nuværende sociale og kulturelle omstændigheder, så ville de fleste af dem formentlig blive smidt ud igen eller ville i alt fald ikke kunne finde sig til rette.«

Polen i dag er i en kæmpe identitetskrise, mener Sierakowski, på trods af at landet på overfladen er vendt tilbage til et rimeligt stabilt politisk klima med beregnelige mainstream-liberale ved roret, og på trods af at landet som et af de eneste i Europa har pæne positive vækstrater.

»Vi lever i en tid, hvor vi hverken tror på traditionen eller på fremskridtet. Og når vi hverken tror på, at traditionen eller religionen skal organisere vores fælles tilværelse, eller på at fremskridt er muligt – en utopi, som kommunismen trods sin bizarre udførelse et eller andet sted var et udtryk for – tror vi kun som individer på vores private interesser. Der er øer af religion og tradition tilbage, men de fleste af os er liberale individualister, vi skal alle hver især tilpasse os denne uperfekte verden og konkurrere i enhver økonomisk og social sfære.«

Aktion, reaktion, ligegyldighed

Slawomir Sierakowski opdeler Polens politiske udvikling siden 1989 i tre stadier: »Første stadium var den utæmmede neo-liberalismes tid. chokterapien.

Slawomir Sierakowski: »I øjeblikket synes politik at være lavet med facitliste: Skillelinjen går mellem right and wrong, ikke mellem right and left, som det burde være.« FOTO: KELD NAVNTOFT/SCANPIX

det endnu mere højrenationale Polske Familiers Liga og Andrzej Leppers besynderlige bondebevægelse, Selvforsvar.

»I 80'erne havde vi dem og os. Tilhængere og modstandere af den totalitære stat. Det er enkelt og godt, når du kæmper mod et regime. Men når opgaven er at bygge en pluralistisk, levende offentlighed for at give folk et valg, for at invitere dem til at deltage i den politiske proces, er det ikke heldigt. Vi reproducerede desværre denne deling efter kommunismens fald, igen gik der en skarp grænse ned gennem Polen, nu gik den blot mellem modernister og populist. Sidstnævnte var alle dem,

Tyskland og Rusland – var for stærk kost for mange.

Og brødrene, Lech og Jaroslaw, henholdsvis præsident og premierminister, holdt sig ikke længe ved magten, allerede i 2007 måtte Lov og Retfærdighed se sig slået i valget af Donald Tusks liberale parti, Borgerplatform, og den korte højrenationale opblomstring sluttede endegyldigt og brat med Lech Kaczynskis flystyrt ved Smolensk for to år siden

Den tv-serie, der hedder politik

Og så trådte Polen ind i sin tredje fase: Den post-politiske fase, som Sierakowski kalder den.

get. Så har du ingen reel indflydelse, selv når du er premierminister, du er bare endnu en skuespiller i den tv-serie, der hedder politik.

I de fire år, Tusk har siddet ved magten, er ingen reformer gennemført. Der har heller ikke været noget pres mod ham for at få gennemført reformer. Vi har ingen recession af flere årsager: Vi står uden for euroen, hvilket gør os fleksible over for eksterne rystelser. Vi har draget fordel af den gode tyske økonomi – Tyskland er Polens største eksportmarked. Vi har et stort hjemmemarked. Og vores banker var slet ikke avancerede nok til at deltage i alle disse stupide ting,

tilpasse dit program efter, hvad målinger viser, at folk mener lige nu. Populisme er nu ikke længere reserveret fløjene, det er det normale i politik. Det er post-politik.«

Fænomenet Palikot

Et slående polsk eksempel på det fænomen – der vel ikke er ukendt uden for Polens grænser, men blot mere synligt i et nyt og umodent demokrati som det polske – er det seneste stjernesrud af et polsk parti, kaldet Palikot-partiet efter stifteren og partijeeren Janusz Palikot. Partiet stormede ind i det polske parlament, Sejm, ved det seneste valg i oktober sidste år med 10 procent af stemmerne. I det dybt katolske Krakow vakte partiet opsigt ved at få valgt Polens første transseksuelle parlamentsmedlem.

»Palikot var en polsk oligark, som de ville sige i Rusland, en af de rigeste polske forretningsmænd, i vodbakbranchen. Filosof fra universitetet, men fuldenkte aldrig sin ph.d. For fem år siden var han ejer af en radikalt højreorienteret ugeavis, homofobisk og chauvinistisk. Så skiftede han scene, blev medlem af det liberale Borgerplatform, brød igen med partiet i 2010. Han har et udpræget marketing-syn på politik og satte sig ned og analyserede: Hvad mangler der i den polske politiske sfære? Hvad vil folk stemme for nu? Hvad er nichen på markedet? Og han fandt den i form af anti-klerikalisme.

Ingen andre polske partier turde tage et opgør med kirkens store indflydelse, Palikot turde. Han fører kampagne til fordel for bøssers og lesbiskes rettigheder, for at legalisere abort, for at gøre en ende på præsternes undervisning i de polske folkeskoler. Han gør det iøjnefaldende, er altid at finde på avisernes forsider: Så tager han en dildo og en pistol med sig i tv-studiet, en anden gang bringer han et svinehoved med sig. Han bygger sig op som en celebrity. Og vælgerne strømmer til. Men det er jo ikke politik. Det er Lady Gaga-politik.«

Ikke til historiebøgerne

Post-politikken, altså ideologiernes endeligt, er selvfølgelig ikke kun et polsk fænomen, selv om den har distinkte polske udtryksformer. Sierakowski ser det også på europæisk plan i debatten om finanskrisen og den europæiske